

TÜRKİYE’DE İLK TAHNİT YÖNTEMİNİN UYGULAYICISI: NURETTİN ALİ BERKOL

Implementer of the First Embalming Methods in Turkey: Nurettin Ali Berkol

Ozan Turamanlar ¹, Enis Uluçam ²

¹Yardımcı Doçent Doktor Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anatomi Anabilim Dalı

²Doçent Doktor Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anatomi Anabilim Dalı

Öz

1881 yılında doğan Nurettin Ali BERKOL 1902’de tıbbiye’den mezun oldu ve ardından Askeri Tıbbiye’deki Anatomi kürsüsünde çalışmaya başladı. Anatomi bilgisini arttırmak için Fransa’ya giden Berkol orada öğrendiği tekniklerle yurdumuza döndü. O tekniklerden birisi de daha önce ülkemizde uygulanmamış olan tahnit yöntemidir. Tahnit, kadvraları fiske etmek için formol verilmesi ve soğuk hava depolarında saklanması yöntemidir. Nurettin Ali Berkol aynı zamanda dekanlık, rektörlük ve milletvekilliği görevlerinde de bulunmuş olup Türk Antropoloji Merkezi’nin de kurucusudur. 1955 yılında vefat eden Berkol için öğrencisi Şehsuvaroğlu, hocası için duygu ve düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: “O vazife hayatında olsun, hususiyetinde veya aile muhitinde olsun daima bir sevgi ve hürmet halesiyle mutad olarak yaşadı ve bu hava içinde ve 40 seneyi aşan hocalık hayatında birçok değerli hocalar yetiştirdiği gibi 8000 kadar gencin hekimlik mesleğine karışmasına yardım etti.” Türkiye’de modern Anatominin kurucularından Hasan Mazhar Paşa’nın yanında yetişen Berkol’un, Anatomi alanındaki çalışmaları ve getirdiği yeniliklerle yeni kuşak Anatomistlere ilham kaynağı olacağı inancındayız.

ABSTRACT

Nurettin Ali Berkol was born in 1881 and graduated from medical school in 1902; and then he began to work at the department of anatomy in Military Medical School. Berkol went to France to improve anatomy knowledge and he returned our country with techniques he learned there.

One of those techniques is the embalming method that was not previously applied in our country.

The meaning of embalming methods is that giving formalin to fix cadavers and store in cold storage. Nurettin Ali Berkol also worked as dean, rector and deputy and he was the founder of the Turkish Anthropology Centre. Berkol died in 1955.

His student whose name was Sehsuvaroglu expressed his thoughts and feelings as follows; “He lived always with full of love and respect in his work life and in his private or family life.

He trained many valuable teachers and helped approximately 8,000 young people to interfere with medical profession in over 40 years of teaching.”

Anahtar Kelimeler: Anatomi, Tahnit, Berkol **Key Words:** Anatomy, Embalming, Berkol

Lokman Hekim Dergisi, 2016;6(2):94-99

Geliş Tarihi - Received: 05.01.2016; Kabul Tarihi - Accepted: 15.04.2016

İletişim - Correspondence Author: Ozan Turamanlar, Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anatomi Anabilim Dalı, Afyon Kocatepe University Faculty of Medicine, Department of Anatomy Afyon-Türkiye

ozanturamanlar@hotmail.com

HAYATI

Kolağası Ali Rıza beyin oğlu olan Nurettin Ali BERKOL 1881 yılında İstanbul’un Üsküdar semtinde doğmuştur. İlköğrenimini Üsküdar İmrahor’da Rüstem Paşa Mektebi’nde, ortaöğrenimini Toptaşı Askeri Rüştîyesi’nde tamamlamıştır. 1893’de Askeri Tıbbiye İdadisi ve 1896 yılında girdiği Tıbbiye-i Şahane (Tıp Fakültesi)’den 19 Ağustos 1902 yılında mezun olarak (Diploma No: 2125) yüzbaşı rütbesi almaya hak kazandı. Ertesi yıl tabip olarak ilk görev yeri olan Yemen’e atanmasına rağmen hocalarından Mehmed Refi efendinin aracılığı ve çalışkanlığı ile Askeri Tıbbiye’de anatomi asistanlığına atandı. 1904’te sınavı kazanarak Askeri Tıbbiye Anatomi Muallim Muavinliği’ne girmeye hak kazandı. 1905’te aynı görevle Mülki Tıbbiye (Sivil Tıp Okulu)’ye geçen Berkol, Anatomi bilgisini arttırmak için 1907’de Fransa’ya gitti. Kendi olanaklarıyla iki yıl Paris Tıp Fakültesi’ndeki Anatomi Profesörü Dr. Nicholas’ın yanında çalıştı. Yurt dışındayken özellikle kadvraların buzhanelerde saklanması ve juguler venden formol enjeksiyonu ile korunması yöntemlerini öğrendi. Yurda döndükten sonra sağlık alanında çeşitli eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulundu. 1912 yılında Balkan savaşının başlaması ve fakültenin tatil edilmesi ile orduya katılarak yurdun çeşitli hastanelerinde (Üsküp, Selanik, Hadımköyü, Çanakkale, Kabataş, Haydarpaşa) çalıştı. Daha sonra askerlik görevinden ayrılarak Tıp Fakültesi Teşrih (Anatomi) Laboratuvarı şefliğine atandı.¹⁻³ O zamanın idaresince başka tabipler de Anatomi eğitimi için Fransa’ya gönderilse de, yalnızca Berkol, Anatomi bölümünde kalıp başka bir kliniğe geçmemiştir.²

1914 yılında başlayan 1. Dünya savaşı ile tekrar orduya katılarak Konya ve İstanbul’daki hastanelerde çalıştı. Askerlik görevi dolayısıyla öğretim görevine uzun bir süre ara vermek zorunda kalan Berkol, 1917’de tekrar tıp müderrisliği (Ordinaryüs Profesör)’ne atandı ve 1918’de binbaşılık rütbesi verildi. Müderrisliği sırasında 1923’te Darülfünun Divanı (Üniversite Senatosu) üyeliğine, 1924’te Tıp Fakültesi Reislığı (Dekan)’ne, ertesi yıl da Darülfünun Emin (Rektör)’liğine seçildi ve aynı yıl askerlikten emekliye ayrıldı.¹⁻³ 1925 yılında Tıp Fakültesi’nde kurulan Türk Antropolji Tetkikat Merkezi’ne Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Prof. Dr. Süreyya Ali, Prof. Dr. Aimé Mouchet ve Prof. Dr. İsmail Hakkı ile birlikte kurucu üye olarak seçildi.²⁻⁴ Aynı zamanda Berkol, yurt dışı kaynaklı birçok bilimsel derneklerin de asil üyeliğini yaptı.³ 1926 yılında Berkol, Cemiyet-i Umumiyye-i Belediye (İstanbul Belediye Meclisi üyeliği)’yle birlikte siyasal yaşamına başladı. Ertesi yıl İstanbul’dan milletvekili seçildi ve üç yıl TBMM başkan vekilliği yaptıktan sonra 1931’de Tıp Fakültesi’ne geri döndü. Aynı zamanda Güzel Sanatlar Akademisi’ndeki anatomi derslerini de üstlendi. 1933 yılında Ordinaryüs olarak 18 yıl bugörevde kaldı.^{1,3}

1933 yılında Üniversite Reformu kapsamında tüm anabilim dallarında olduğu gibi Anatomi alanındaki terimlerin Türkçeleştirilmesi için oluşturulan, Prof. Dr. Aimé Mouchet, Doç. Dr. Hamza Vahit Göğen ve Dr. Zeki Zeren’den oluşan kurula başkanlık etti. Aynı zamanda Berkol ve ekibinin yazdıkları kitaplar da Türkçeleştirilerek sunuldu. Bu durumu yapıtların önsözünde özleştirmeyi dil devriminin ilkeleri doğrultusunda yaptıklarını belirtti.⁵

1934-1939 yılları arasında ikinci kez İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi dekanlığına getirildi.¹⁻³ 1938 yılında Tıp Fakültesi Dekanı olarak Rektör adına kanserle savaş haftasının açılışı ve radyum keşfinin 40. yılı dolayısıyla yaptığı 2 sayfalık konuşma ülkemizin kanser hastalığı ile ilgili yapılan çalışmaları ve başarılarını kapsamaktadır.⁶ 1946 yılında yayımladığı “Osmanlıca Anatomi Sözlüğü ve Türk Anatomi Terimleri” kitabının, Türkçe Anatomi terminolojisine büyük katkısı oldu.⁷ 1951’de hastalanarak görevinden ayrıldı ve 1952’de İstanbul’da öldü.^{1,2} Ölümünden hemen önce İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası’nın 1952 tarihli 1. sayısı, Ord. Prof. Dr. Nurettin Ali Berkol’un doğumunun 70. yılı şerefine ayrılmıştır. “Ord. Prof. Dr. Nureddin Ali Berkol jübile nüshası” olarak yayınlanan bu ek baskıda, Prof. Dr. Zeki Zeren, O’nun için “Bugün hayatta olan hekimlerimizin çoğunun hocası olan N. Berkol’u kim tanımaz; onun mesleğinde başarı kazanmış iyi bir insan olduğunu kim bilmez.” ve “Herkes karşı nazik ve muamele bilir haliyle, kendisini tanıyan büyük küçük herkes tarafından sevilen bir insan olarak N. Berkol’un ulaştığı mertebeler gıpta edilmeye değer” ifadelerini kullanmıştır.⁸ Dr. Feridun Frik de Hocası Berkol’dan bahsettiği bir yazısında uzun boylu, iri yapılı, kara gözlü ve gözlüklü olduğundan, esprili ders anlatımıyla öğrencilerinin dikkatini toplama kabiliyetinden söz etmektedir.^{2,9} Şehsüvaroğlu da hocasından bahsederken sakinliği, temkinliliği, dakikliği ve sevgi doluluğu üzerinde durmakta; “O vazife hayatında olsun, hususiyetinde veya aile muhitinde olsun daima bir sevgi ve hürmet halesiyle mutad olarak yaşadı ve bu hava içinde ve 40 seneyi aşan hocalık hayatında birçok değerli hocalar yetiştirdiği gibi 8000 kadar gencin hekimlik mesleğine karışmasına yardım etti” demektedir.³

Ülkemizde modern anatominin kurulmasına öncülük eden Hasan Mazhar Paşa'nın öğrencisi olan Berkol, Zeki Zeren ile birlikte Mazhar Paşa'dan sonra özellikle Cumhuriyet döneminde anatomi öğretiminin ve araştırmalarının gelişmesinde etkili olmuş, özellikle teşrihanenin modernleşmesini sağlayarak bu alandaki gelişmelerin ülkemizdeki önderi olmuştur.^{1,2,7,10,11} Cemil Topuzlu'nun ifadeleriyle Berkol, modern Anatomi laboratuvarlarının kurucusudur.³

Berkol'ün öğrencisi olan Şehsüvaroğlu makalesinde hocasına olan büyük sevgi ve hürmetini şu şekilde ifade etmektedir: "Fakülte'deki çalışma hayatından ayrıldığı şu anda dahi bütün tıbbiyelilerin kalbi gene onun için sevgi ile dolu ve yegane dilekleri onu daha nice seneler sağ ve sıhhatte görebilmek ve o mübarek elini öpebilmektir"(Şekil 1).³⁻⁸

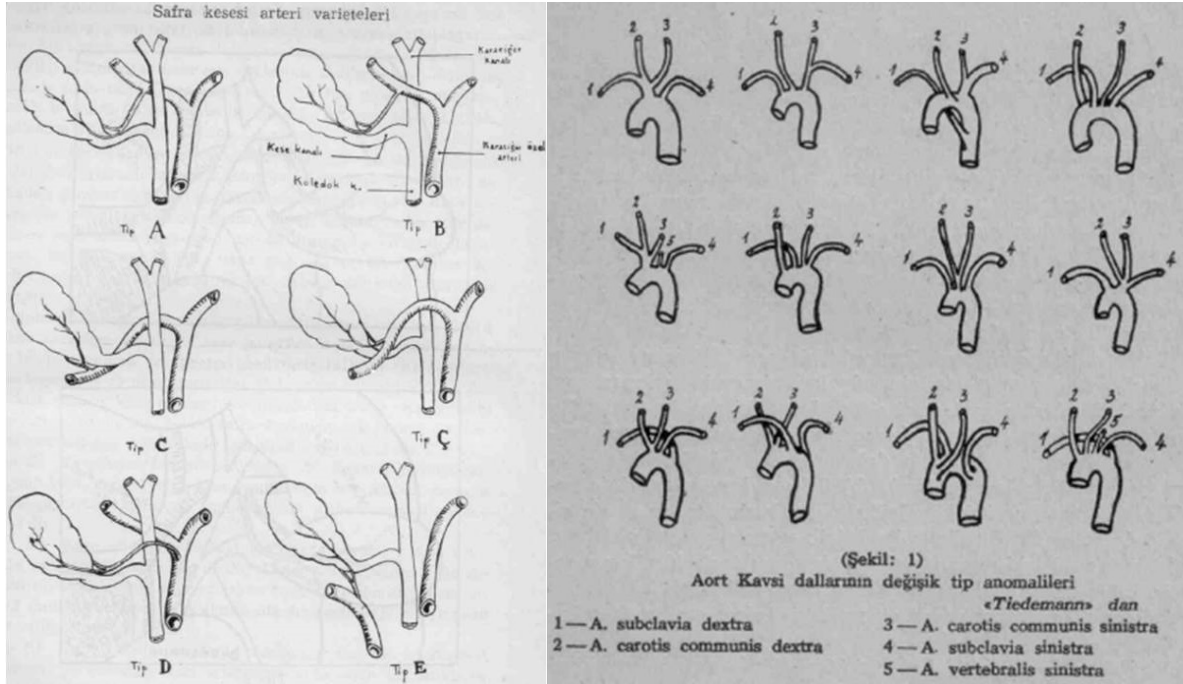
Şekil 1: Ord. Prof. Dr. Nurettin Ali Berkol'a ayrılan İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası'nın 1952 tarihli sayısından bir resim.⁸

AKADEMİK ÇALIŞMALARI

Nurettin Ali Berkol, Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu ve müderris İsmail Hakkı ile Antropoloji üzerine yaptıkları çalışmalar ile Prof. Aimé Mouchet ile lenfatik damarlar ile ilgili çalışmaları oldukça önemlidir.²

Milli Kütüphane verilerine göre Berkol'un bilimsel dergilerde yayınlanmış 2 yayını bulunmaktadır. "Safra Kesesi Varieteleri" adlı eseri İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası'nın 1944 yılındaki 28. sayısında basıldı. 112 kadavranın safra kesesi arterlerinin başlangıç noktalarının ele alındığı bu çalışmada Berkol, bulunduğu sonuçlar ile klasik bilgilerin uyumlu olduğu sonucuna varmıştır(Şekil 2).¹²

Berkol'un diğer çalışması "Aort Kavsi Dallarında Görülen Anomaliler" Tıp Fakültesi Mecmuası'nın 1946 yılındaki 3. sayısında yayınlandı. Olgu sunumu ve literatür araştırması niteliğindeki bu çalışmada orta yaştaki erkek bir kadavrada bulunan arter varyasyonu literatür ile karşılaştırarak sunulmuştur(Şekil 3).¹³

Şekil 2: "Safra kesesi varyeteleri" adlı çalışmasından bir şekil.¹²

Şekil 3: "Aort kavsi dallarında görülen anomaliler" adlı çalışmasından bir şekil.¹³

ESERLERİ

- Hilaliahmer Hastabakıcılık Teşrih Kitabı 1915;
- Vaisseaux lymphatiques des grands articulations 1925;
- Berkol, Nureddin Ali, İlm-i teşrih-i tavsiff-i beşer / İstanbul : Yeni Matbaa, 1927.
- Berkol, Nureddin Ali, Teşrih-i tevsiff-i beşerden hazım cihâzı / İstanbul : [yayl.y.], 1927
- Berkol, Nureddin Ali, İlm-i teşrih-i tavsiff-i beşerden cihaz-i bevlî-i tenâsûlî / İstanbul : Darülfünun Tıp Fakültesi, 1927
- Berkol, Nureddin Ali, Etraf-ı ulviye ve sufliyenin muhtasar teşrihi ve teslih / İstanbul : Darülfünun Tıp Fakültesi, 1927
- Anatomi Atlası, 7 cilt, 1927-1932;
- İnsan anatomia'sından:(hazım takımı) (Z. Zeren ile), 1935;
- Berkol, Nureddin Ali, İnsan anatomia'sından : (hazım takımı) / İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1935
- Alt tarafın kısa anatomia'sı ve topografisel anatomia'sı: dissectio (A.Mouchet ve H.V.Göğen ile), 1935;
- Berkol, Nurettin Ali Alt tarafın kısa anatomisi ve topografisel anatomia'sı : dissectio / [Y.y. : yayl.y.], 1935
- Berkol, Nureddin Ali, 1883 ya da 2 - 1955 Üst tarafın kısa anatomiası ve topografisel anatomiası / : dissectio / İstanbul : [yayl.y.], 1935
- Baş ve Boyun'un Kısa Anatomia'sı ve Topografisel Anatomia (A.Mouchet ve H.V.Göğen ile), 9 cilt, 1935;
- Berkol, Nureddin Ali, "Baş ve boyun"un kısa anatomia'sı topografisel anatomia'sı / İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1935.

- Göğüs ve karın systematiksel ve topografiksel kısa anatomia'sı (A.Mouchet ve H.V.Göğen ile), 1936;
- Berkol, Nurettin Ali Göğüs ve karın'ın systematiksel ve topografiksel kısa anatomiası / İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1936.
- Berkol, Nureddin Ali, (Sympathicus)'un anatomiası : (orthosympathicus) ve (parasympathicus) / İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1936
- Özek sinir takımının kısa anatomia'sı (A.Mouchet ve H.V.Göğen ile), 1936;
- Berkol, Nureddin Ali, Özek sinir takımının kısa anatomia'sı / İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1936.
- Systematiksel ve Topografiksel Anatomia (A.Mouchet ve H.V.Göğen ile), 9 cilt, 1936-1937;
- Beş Duyunun Kısa Anatomiası, (A.Mouchet ve H.V.Göğen ile), 1936;
- Berkol, Nureddin Ali, Beşduyu'nun kısa anatomia'sı ve dissectio / İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1936.
- Berkol, Nureddin Ali, Sistematik anatomi / İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1940,
- Berkol, Nureddin Ali, Artistik anatomi / İstanbul: Güzel sanatlar Akademisi, 1940;
- Berkol, Nureddin Ali, Sistematik anatomi / [İstanbul? : yayl.y.], 1941
- Berkol, Nureddin Ali, Sistematik anatomi: hareket sistemi ve damar sistemi / [İstanbul? : yayl.y.], 1942
- Berkol, Nureddin Ali, Sistematik anatomi / İstanbul: Milliyet kitapevi, 1943
- Berkol, Nureddin Ali, Disseksiyon tekniği : (technica dissectionis) / [İstanbul: yayl.y.], 1943
- Berkol, Nureddin Ali, Sistematik anatomi / [İstanbul: yayl.y.], 1944
- Berkol, Nureddin Ali, 1883 ya da 2 - 1955 Sistematik anatomi / İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1945.
- Berkol, Nureddin Ali, Sistematik anatomi / İstanbul: [yayl.y.], 1945
- Berkol, Nureddin Ali, İnsan anatomisi: ders kitabı / İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1948-1949 - Berkol, Nureddin Ali, İnsan anatomisi : (Ders kitabı) / İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, 1956.^{1, 3, 14, 15}

DİĞER YAYINLARI

- Tıp Fakültesi teşrih müderris muavini merhum Tevfik Bey. Darülfünun Tıp Fakültesi Mecmuası. 5(10): 572-573, 1923.
- Teşrih Müderrisi Merhum İsmail Hakkı Bey. Darülfünun Tıp Fakültesi Mecmuası. 8(12): 764-766, 1926.
- Tıp bayramı söylevi. 1(2):276-277, 1938.
- Dekan Ord. Prof. Dr. Nurettin Ali Berkol'un tıbbiyeliler bayramını açış hitabesi. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 2(8):1058-1059, 1939.
- Prof. Dr. A. Mouchet (1886-1941). İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 4(17):2252-2256, 1941.
- Mazhar Paşa. Poliklinik 10: 305, 1943.¹⁶

KAYNAKLAR

1. Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi. İstanbul: Anadolu Yayıncılık, 1985.
2. Ulucam E, Gokce N, Mesut R. Türkiye'de antropoloji bilimini kuran anatomistler ve katkıları. Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları 2002; 8: 57-67.
3. Şehsüvaroğlu BN. Bizde anatomi öğretimine dair. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 1952; 15 (1): 394-397.
4. Demirel FA. Türkiye antropolojisinin tarihçesi ve gelişimi üzerine. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2011; 3(4): 128-134.
5. Atmaca NS. Türk Tıp dilinin tarihsel gelişimi. içinde: Sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık - 2004 içinde., O Yılmaz (ed). TÜBİTAK matbaası. Ankara 2004. s.197-210.
6. Dekan Ord. Prof. Dr. Nurettin Ali Berkol'un tıbbiyeliler bayramını açış hitabesi. İÜ Tıp Fak. Mecm. 1939; 2(8): 1058-1059.
7. Ulucam E, Gokce N, Mesut R. Turkish anatomy education from the foundation of the first medical school to today. JSHIM 2003; 2: 50-52.
8. Zeren Z. Ord. Prof. Dr. Nurettin Ali Berkol'un yetmişinci yıldönümü için. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 1952; 15(1): 3-6.
9. Frik F. Hocalarım. Dirim 1977; 52(1-2):87-88.
10. Elçioğlu Ö. Osmanlı İmparatorluğu'nda Anatomi Öğretimi. Dirim 1990; 56: 179-184.
11. Turamanlar O, ve ark. Modern anatominin kurucularından Hasan Mazhar Paşa. Kocatepe Tıp Dergisi 2012; 13:123-128.
12. Berkol NA. Safra kesesi varieteleri. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 1944; 28: 3503 - 3508.
13. Berkol NA. Aort kavsı dallarında görülen anomaliler. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 1946; 3: 205-209.
14. Etker Ş. Dr. Aimémouchet ve tıbbiye'de Fransız kültürel egemenliğinin sonu. Osmanlı Bilimi Araştırmaları 2005; 6(2): 35-70.
15. <http://mksun.mkutup.gov.tr>
16. Özyayın Z. Türk tıp ve tabii ilimler tarihi bibliyografyası (tıp-eczacılık-diş hekimliği, veterinerlik hekimliği, hemşirelik, ebelik), (19-21. yy.): Cumhuriyetin 90. yılı anısına / İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, s. 229, 2012.